

ikke ro ret længe, for Chr. Sørensen kom faren-
de og sagde, at den omtalte vognladning var
kommet, og han måtte komme med det sam-
me og hjælpe med at køre varerne hjem. Peter

Dommerby spurgte: »Har i læsset vognene af?
«Hvad!« »Ja, der står da to læs i laden, jeg hav-
de med hjem i nat«. Det havde Chr. Sørensen
ikke set.

Sådan set fra min synsvinkel

Af Charles Nielsen, Brendgårdvej 15 Ydby

Kræn Hilligsøs goer

Vest for Ydby stationsby ligger Søndergård og ser så enlig ud – siden man fjernede de store lade- og staldbygninger. Kræn Hilligsøs goer, som vi kaldte den overtog Kresten Bisgaard Hilligsø og hans kone Stine f. Krabbe d. 1. april år nittenhundrede.

Med gårdens høje beliggenhed blæste der for det meste en god vind, forhold der blev udnyttet, først med en vindrose og senere med en klapsejler, der foruden at være trækraft for gårdens maskiner også pumpede vand til folk og fæ. Til det store vandforbrug, havde stald og stuehus murede vandbeholdere til sikring af vandforsyningen, når det var vindstille.

Sammenlignet med vor pumpe en ganske almindelig udendørs håndmodel så det imponerende ud, når vandet kom fossende helt af sig selv bare ved at dreje på en stor blankpudset messinghane. Sådan oplevede jeg det som lille, når jeg sammen med mor besøgte Kresten Hilligsøs, hvor hun i sin egenskab af syerske arbejdede på gården. På det tidspunkt har jeg været under seks år, idet mor ikke syede ude efter fars død i 1926. Herefter blev hun så at sige stavnsbundet til centralen, som dog kunne lukkes om eftermiddagen på søn- og helligdage, for intet unødvendigt arbejde måtte udføres på de af Gud givne hviledage.

Af Kresten Hilligsøs drenge kendte jeg bedst Oskar, Marius og Karl (stue Karl). Oskar den

ungste var på flere måder svagelig, og som det er naturligt gjorde moderfølelsen sig gældende, ved at Stine holdt hånden over ham og glemte aldrig at tiltale ham som bette Oskar.

De to hjemmeværende piger Else og Hanne betragtede jeg som voksne, selv om de kun kan have været et par store teenager, men når de arbejdede i bryggers og køkken imponerede det mig hvor legende let de håndterede tingene.

Gårdens karle, piger og drenge var altid imødekommende venlige, hvorimod Stine forekom mere bestemt og mindre løssluppen. Kresten Hilligsø der hverken var venlig eller uvenlig så aldrig fortravlet ud, gik gerne og gumlede på et eller andet, og mon ikke det har været kardusskrå, mange voksne mænds billige last.

Som navnet hentyder til var bryggerset det sted, hvor man bl.a. bryggede øl, og hvem der bare en gang har smagt eller nippet til Stine Hilligsøs bryg glemmer det aldrig. Og det er ganske ufatteligt, at de »gamle« kunne sige a-a-a-e og se salige ud, når de havde slubret en krusfuld i sig, for som mine smagsløg registrerede drikken, havde den en surhedsgrad i lighed med eddike. Men for de hærdede var det sikkert en formildende omstændighed at øllet, efter en passende lagring, havde en let berusende virkning.

I tyverne, var det ikke ualmindeligt, at man ude på gårdene spiste af samme pande og fad, en uhumsk skik, der her på egnen, blev holdt i

hævd længe. Hos Kresten Hilligsøs har jeg selv haft den tvivlsomme fornøjelse, at drikke af en kop der lige havde været brugt af een af deres drenge. Ganske vist sagde Stine før hun skænkede op, den kan du da godt drikke af, kan du ikke, hvortil jeg beskedent svarede - jo, jo selvfølgelig kan jeg det. Men jeg må indrømme, at selv om det ikke var direkte gennemtrængende, fik jeg alligevel en sær smag i munden.

Ude på gårdene var gule ærter med flæsk, okse- og hønsekødsuppe solide daglige retter, så snart efterårets klamme kulde satte ind. Når middagsmaden på Søndergård, bestod af nævnte måltider kunne det hænde, at Stine sendte een af sine store drenge ned til os, med en spandfuld af den solide mad. De nærende retter var der intet i vejen med, udover at de aldrig manglede salt, for før fryse- og kølebokse blev hvermandseje, kogte man den slags mad på hensaltet kød og flæsk. Blev det så ikke vandet tilstrækkeligt ud, bevirkede det at maden var mere salt end godt var ihvert fald for os, der almindeligvis fik den slags retter kogt på fersk kød og flæsk.

Når Stine bagte i bryggersets store ovn, skete det hun betænkte os med et sigtebrød eller to, og ved særlige lejligheder kunne der vanke nybagt hvedebrød (julekage) eller nykogte klejner. Især var klejnerne en lækkerbid, de var som klejner skal være, store gylden-gule, af passende ind- og udvendig konsistens. Usammenlignelige med de hårdkogte krøblinge, man kan få i forretningerne tilmed under betegnelsen, som vor mor lavede dem. Nu kender jeg ikke de forskellige klejnefabrikanters mødre, men ingen af dem har evnet at sno eller koge en klejne der tilnærmelsesvis kan stå mål med de klejner Stine Helligsø kringlede.

På Søndergårds marker, lå der førhen ikke mindre end tre mergelgrave, de to findes endnu, liggende side om side, klos op ad Sindrupvej. Den tredje, der lå øst for gården tæt på landevejen, blev for én snes år siden fyldt op, og jævnet med jorden. Det gjorde markarbejdet lettere, men gik til gengæld ud over både flora og fauna.

Ad åre er der fyldt mange mergelgrave op,

men ikke alle er kommet så begavet om ved det, som en landmand nede på østerheden, der ganske logisk fyldte en generende mergelgrav op med en nærliggende bronzealderhøj.

På den geniale måde slog den rationelle bondemand, to grimme fluer i et smæk.

Hvad der eventuelt skjuler sig af gamle ting i Kresten Hilligsøs mergelgrav, kan jeg kun gisne om, men det er vel ikke utænkeligt, at de mange meget kønne fliser, der beklædte husets store køkkengulv, er havnet som fyld i det gamle vandhul, hvis de ikke ligger under den nye og mere hensigtsmæssige gulvbelægning.

Mergelgravene

Når der forsvinder et vandhul eller en mergelgrav vil det altid være et tab for landskabet, men det er heller ikke hyggeligt at se når en stor gård som Kristen Hilligsøs fjernes fra den ene dag til den anden. For mange er det ganske enkelt uforståeligt, og hvis det i fremskridtets navn er nødvendigt, at fare frem med så destruktive metoder, vil jeg ønske alle, ikke mindst de kommende slægter rigtig god fornøjelse.

Før den nuværende sportsplads blev indviet i tredverne, havde byen haft fodboldbane forskellige steder, bl.a. på det dengang ubebyggede, og nogenlunde velegnede markstykke, der strakte sig fra Kristen Hilligsøs mergelgrav og ned til nabohuset, som på det tidspunkt var ejet af Maren Sloth, enke efter Kristen Sloth forhenværende ejere af Ydbygård. Tidligere havde Knud Søndergård, en søn fra Elmegård, haft urmagerforretning i huset. Efter Maren Sloth, købte Meta og Christian Nielsen huset, byggede et garageanlæg og drev i en årrække vognmandsforretning fra stedet. Huset østfor var i en længere periode ejet og beboet af østbyens postbud Poul Madsen.

- Vejen der i dag er navngivet Ydbyvej, kaldte vi kort og godt for -æ vej. Byens borgere kendte vi både af navn og profession, og stedfæstet derefter, blev det til (æ gartners hus) (nee ve æ dyrlæge) (og op ve æ slagter) osv. Nu hvor beboerne er mindre bofaste, og de kongelige danske postbude mere omskiftelige, er det sikkert udmærket at vejene har navne og husene

numre. Tænkes der i militær strategi er nummer- og navneskiltning af uvurderlig betydning, - ikke mindst når vore allierede og landets væbnede styrker skal orientere sig i området. Så måske var det af militære grunde, der blev udstedt et direktiv om at alle gader og veje i det kommende grænseløse Europa, skulle navngives med skiltning. - En beslutning som bl.a. Thyholm Kommune gerne ville have været foruden, men måtte bøje sig for overmagten. De havde åbenbart glemt at vi i »et og alt«, siden 1973, var underlagt romerrigets bestemmelser.

Skrædderen og frisøren

Med navngivne veje og nummererede huse, ved jeg med usvigelig sikkerhed, at det var på Ydbyvej 133, Vilhelm Nielsen og hans kone Kirstine startede deres skrædderforretning, med tilhørende frisørsalon, håndkøbsudsalg, og tobaksforretning, samtidig med at han var autoriseret landbrugslotterikollektør. Efterhånden blev de mange gøremål for meget - og det hele måtte afhændes på nær skrædderforretningen der som før nævnt blev ført videre i nabohuset til Ydby central.

Efter Vilhelm Nielsen, blev forretningen købt af handelsmand og gårdejer Thøger Østergård, der på det tidspunkt ejede Troelsgård i Flarup. Som tidligere indehaver af en frugt og grøntforretning i Thisted, var han ikke ukendt med detailsalg, og kunne derfor på sin rolige måde, selv klare ekspeditionerne af landbrugslotteriets lodder, håndkøbs- og tobakssalget, hvorimod frisørsalonens kunder blev betjent af en faguddannet svend, ved navn Stausgård. Åbenbart brugte Thøger Østergaard ikke at annoncere i Ydby-avisen, men i årgang 1935, side tre nederst til højre findes følgende lille notits. Gamle Vittigheder serveres hele Dagen. Thøger. At det er møntet på Thøger Østergård er givet, idet han i enhver situation, kunne diske op med en passende vittig kommentar.

Imidlertid var skrædder og tidligere frisørmeester Vilhelm Nielsen blevet vor nærmeste nabo, og siden blev vi uden beregning, altid klippet af ham. Da vi ikke spillede i landbrugslotteriet



Forretningsindehaver Thøger Østergård.

eller endnu havde et tobaksforbrug, besøgte vi kun Thøger Østergård i hans egenskab af »medicinmand.« Det var før almindelige mennesker anede, at noget så uskyldigt som håndkøbsmedicin, kunne indeholde stoffer med skadelig virkning. Siden det blev kendt, kan jeg se at mor, fra naturens hånd, var udstyret med et jernhelbred, idet hun som storforbruger, uhæmmet, tog smertestillende tabletter, mod forkølelse, gigt, og andre former for pinsler og dårlighed.

Med Ydby Avis som kilde, fremgår det at J. Stausgård, i tredverne, etablerede sig som dame- og herrefrisør, skrat over for jernbanestationen, i ejendommen der tilhørte teglværksejer Jacob Hestbæk. Med den nye salon, var der ikke mindre end tre frisører i byen, hvis Gørup i Tvolm, kan regnes med. Et forhold der for alvor gav konkurrence og rift om folks skæg og skaldede hoveder. I første omgang gik det nok mest ud over Thøger Østergård, idet hans forretning først skulle lønne en svend, før det gav et afkast til ham selv. Og det krævede en del ansigter under kniv og saks, idet en barbering vist kun kostede fem og tyve øre, og en klipning omkring en krone.

Gjørup skotøjs- og barberforretning havde de mindst krævende kunder, og blev vel også mindst ramt. Værst så det nok ud for Stausgaards unge efterfølger, »Dennenrendeme Sørensen,« der forsøgte sig med små opfindelser, der tog mere end de gav. Forholdene blev

først stabile, da Thøger lukkede og frisørmester Pedersen, Hurup, købte Hestbæks Ejendom, og fortsatte hvor Sørensen slap med den forandring, at salonen blev flyttet ovenpå.

Alle kender og bruger udtrykket, det er da »bare« ganske almindelige mennesker, uden at være i stand til at definere hvad begrebet dækker. For vi er alle en blanding af modige og hovmodige, feje, griske, og gavmilde, retfærdige og uretfærdige, tilfredse og utilfredse, kloge og dumme, få troende og mange tvivlere, og når de egenskaber er godt og grundig blandet er det svært at få et almindelige menneske ud af det.

I dag hvor alt, eller næsten alt, har noget med penge at gøre, skulle det ikke undre mig om talemåden, ganske almindelige mennesker er møntet på den kategori der med hæderligt slid og slæb, lige akkurat kan holde skindet på næsen, og den daglige strøm af regninger fra døren. Forholder det sig sådan er der mange flere såkaldte almindelige mennesker, end vi i vor vildeste fantasi forestiller os.

Thøger og slagteren

Hvem er de - alle disse almindelige mennesker, - er det nedværdigende eller det modsatte at tilhøre flokken. Var en mand som Thøger Østergård et almindeligt menneske, når det for ham var en selvfølge, at ekspedere forretningens kunder iført vest, kasket, og sortpudsede spidsnæsede træsko. Det var ikke den gængse påklædning for datidens ekspedienter, men det tog sig hyggeligt ud når han adstadigt trinede hen over frisørsalonens gulv, for at finde det ønskede medikament i håndkøbsudsalgets hvidmalede medicinskab.

Mens ekspeditionen stod på, informerede han gerne om præparatets fortrinlige egenskaber, men sjældent berørte han eventuelle bivirkninger. Drejede det sig om et medikament til regulering af mave- og tarmsystemet, kunne han på sin specielle humoristiske måde, advare kunden mod de uheldige følger et overdrevet forbrug i værste fald, kunne medføre.

Når samtalen trak ud, fiskede han en lille kniv op af vestelommen, for at give neglene en ekstra gang manicure, en unødvendighed der

kun bevirkede at Thøgers negle altid var pinligt rene, og skåret ned til det absolut minimale. Skulle jeg bedømme Thøger Østergård, kom - han ikke ind under kategorien - et ganske almindeligt menneske. -

Med tiden fik rækken af huse, vestfra og ned til købmandsforretningen på hjørnet, sat skik på de foranliggende skrånende jordstykker, ved at bygge en mur ud mod vejen. Den strimmel jord det gav, blev taget i brug til små forhaver, med den undtagelse, at man ud for købmandsforretningen fik lavet en knoklet stenpikning.

Smøgen mellem Thøger Østergårds og slagtermester N. C. Jensen huse levnedde akkurat så meget plads, at Jensen kunne smyge sig den vej med bilen, en lille ladvogn specielt indrettet med en hvidmalet kasse, beregnet til de forskellige kødvarer, forretningen præsenterede for kunderne, på den ugentlige by- og landtur.

Set med børns øjne, var slagterforretningens kolde flisebelagte butik med gulv og disk i hård terrazzo ikke udpræget hyggelig. Især ikke når der i udstillingsvinduet, eller bag disken hang nyslagtede grise - eller kreaturer, og dinglede i forkromede kroge. Derimod var det spændende at se, hvad forretningens elektriske kødhakkemaskine kunne præstere, i forhold til den



Slagtermester N. C. Jensen.



*Slagter Jensen og Karen i døren til forretningen.
I baggrunden Johanne Jensen.*

halvsløve hånddrevne maskine, der blev aset med hjemme. For mor hakkede selv kødet ud fra den betragtning, at kun den der hakkede det kendte indholdet. En skepsis over for færdighakket kød, der heller ikke er ukendt i dag.

Selv om synet af de døde dyrekroppe langt fra huede os, kimsede vi aldrig af mors store velstegte bøffer, og vi havde heller ikke noget at indvende mod en god grisesteg. Af mangel på fryseskabe, var køb af halve og kvarte grise uaktuelt for de fleste,, så vort kødforbrug, ud over egne høns, købte mor henholdsvis af Jensen og Kjeldsen. I en kort periode havde slagterne konkurrence af Edvard Gramstrup der kørte med kødvarer, under betegnelsen slagteraffald. Sortimentet kom fra slagteriet i Hurup, og bestod af lever, hjerter, grisetæer ben og lignende, men selv om det kaldtes affald, smagte de stegte ben aldeles udmærket. Med Bjarne Ottesen som slagtermester, fortsatte byens gamle slagterforretning langt ind i firserne.

I forhaven til Jens og Hansine Johannesens brød, øl, vand, blad, is- og konfektforretning, voksede to træer sig efterhånden så store, at de blev til gene for huset og måtte fældes. Men deres endeligt, pyntede hverken på bygningen eller byen.

Jens Johannesen, også kendt som Jens Nygård, et navn der fulgte med fra barndomshjemmet »Nygård« i Sdr. Ydby, var så vidt mig bekendt ikke udlært murer, men beskæftigede sig nu og da med at reparere lidt puds, hvidte lofter og lignende. Butikken tog Hansine sig af,

men det skete også at Jens trådte hjælpende til. Det gjorde han bl.a. den aften min kone måtte ned efter et stykke brød til et par uventede gæster. Mens Jens, som han havde for vane, trommede med fingrene på disken, så min kone på udvalget i glasmontren, pegede på det stykke brød der så bedst ud, og spurgte om det smagte godt. Hvortil Jens med et smil, og hans kendte hi-hi-hi- hihi, svarede. Ja det kan ski da snår småg godt nok te nu ralt fremmede.

- Mens jeg tjente i Højbjerg havde vi Jens når der skulle sættes kornstakke.

Ved den lejlighed erfarede jeg, at han var en meget ivrig kortspiller, én fornøjelse der blev årsag til at han blev anmeldt for at sælge øl i privaten til kortspillende gæster. Påstanden kunne ingen bevise, da det både er legalt og normalt, at der nydes en øl, når fire eller seks mennesker samles til et spil kort. Hvem anmelderen kunne være og hvilken mission vedkommende røgtede, blev der selvfølgelig gættet på, men hvis ikke anmelderen har været et meget retskaffent menneske, må det have bundet i ren og skær brødnid.

Det at sætte en kornstak der ikke tager vand,



*Slagter Jensens børn.
Fra venstre: Gunner, Knud, Ove og Ellen.*



Slagter Jensens kone Karen med datteren Ellen.

var en kunst Jens Johannesen mestrede, så i høstens tid, og ikke mindst når der skulle læses jernbanevogne med hø eller halm, blev der sendt bud efter Jens. Et job der desværre kom

til at koste ham livet. Ulykken skete mens der blev læsset en jernbanevogn, hvor en frisk vind blæste op til stiv kuling. Trods de géner blæsten skabte, gik det godt indtil den presenning der skulle bindes over læsset, blev grebet af et kraftigt vindstød, der slyngede Jens ned fra det høje vognlæs hvorved han blev dræbt på stedet.

Efter den tragiske ulykke førte Hansine forretningen videre, indtil hun, få år efter solgte den til frøknerne Møller og Andersen, (æ piger,) og det er vel unødvendigt at nævne at heller ikke den forretning eksisterer mere.

Købmandsforretningen på hjørnet af Ydbyvej og Teglværksvej, er bygget af træsko og købmand Ib Christensen, der havde træskoforretning, i huset på stationsvej nummer tre. Efter sigende byggede han købmandsforretningen for at beskæftige sønnen Aksel, der led af en snigende og dengang uhelbredelig sygdom.

Ib Christensen og Købmand Østergaard

Ibs udstillingsvinduer var af samme størrelse og udseende, som i almindelige beboelseshuse, men de sad tæt. Forretningens indretning og



Hansine og Jens Johansen.

varesortiment, lignede sikkert til forveksling byens øvrige købmandsbutikker, bortset fra at Ib brugte en del af lokalet til træskosalg og reparation.

Efter Ib Christensen blev forretningens købmandsafdeling ført videre af købmand Overgaard, der imidlertid gik konkurs, hvorefter butikken stod lukket indtil forretningen, engang først i tredverne, blev overtaget af købmand Henry William Østergård. Og som han sagde, var det med bange anelser, jeg åbnede et fallitbo lige over for Ydby & Omegns Brugsforening. Men trods den dystre udsigt, drev Østergård og hans kone Magda, forretningen i mere end fyrre år indtil de på grund af Østergårds sygdom solgte varelageret og lukkede butikken.

På alle måder var købmand H. W. Østergård og hans kone meget reelle og hjælpsomme mennesker, derfor undrede det ingen at de hurtigt fik oparbejdet en god forretning, med en stabil kundekreds i by og opland. Det at køre en ugentlig landtur var en service alle købmænd ydede kunderne, men ud over det kørte Østergård altid villigt ud med varer når som helst, til hvem som helst og hvor som helst.

De første år, blev landturene uanset vind og



Købmand H. W. Østergårds forretning.

vejr, kørt på en gammel Harley Davidson motorcykel med sidevogn. Og som regel foregik det først efter almindelig lukketid. I snestorm, mørke og glat føre, kunne det med en tung lastet Harley være besværligt og bidende koldt at nå ud til kunderne i Flarup, Helligsø, og Kobberød, men lod det sig gøre nåede Østergård altid frem.

Når vejene på det nærmeste var lukket på grund af sne og fygning, foregik al kørende færdsel med hestetrukne kaner, indtil man møjsommeligt, med håndkraft og skovle, fik ryddet et spor. I glat føre, fik vejene en strint sand, strøet ud af et par mand, stående på ladet af en langsomt kørende lastbil. Systemet var



Købmand H. W. Østergård.



Erik og Mogens i Østergårds butik.



Far og Johs. med Hanne på trappen uden for butikken.

ikke tilnærmelsesvis så effektivt som i dag, hvor der døgnnet rundt, ryddes og saltet ved hjælp af maskiner. At saltet så er altødelæggende, ikke mindst for biler, skænker mange ikke en tanke, og hvem der profiterer af det tier og samtykker.

Efterhånden som købmand Østergårds om-



Stående på butikstrappen Erik Østergård. Siddende barber Sørensen, Elisabeth (Lis) Østergård og Peter Johansen.

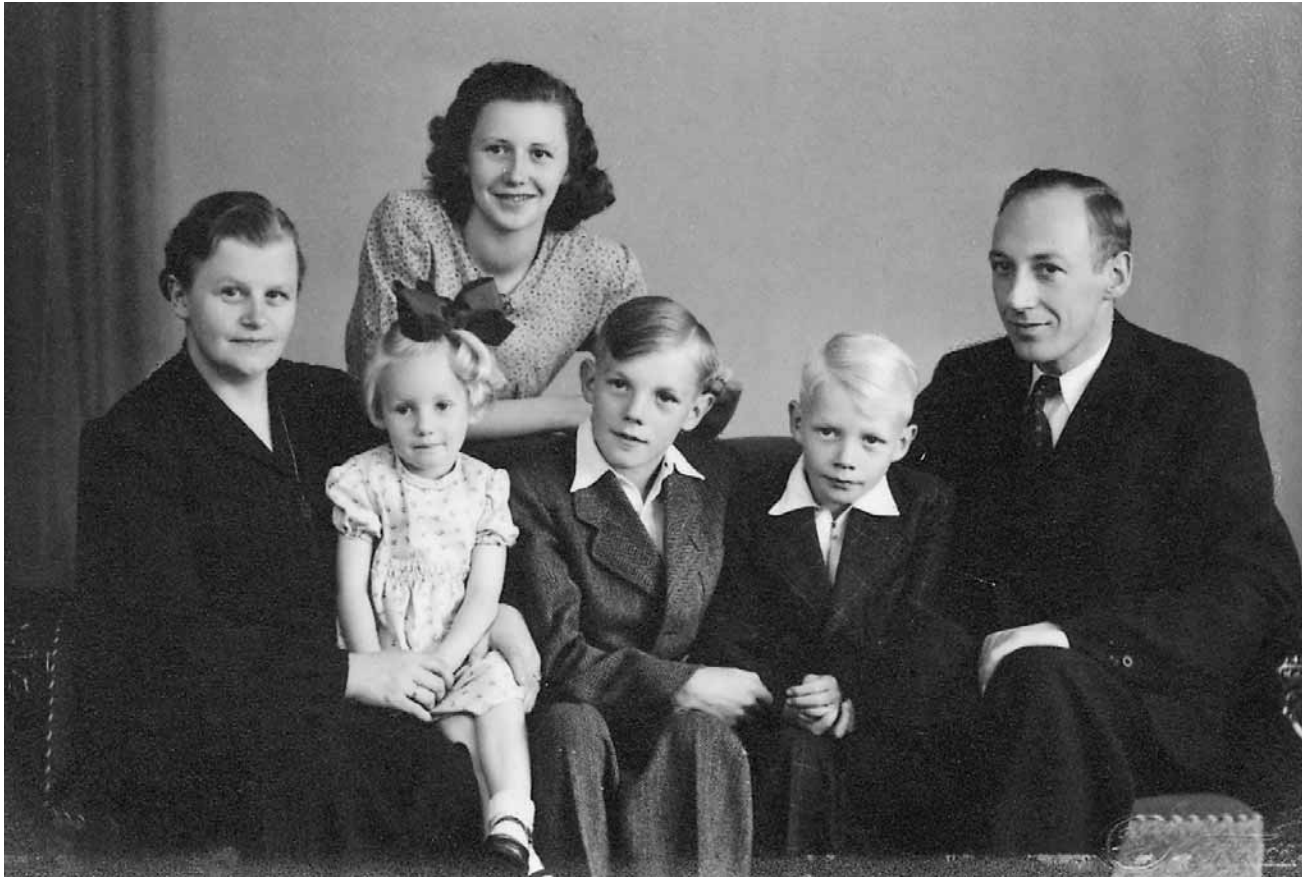
sætning voksede, ansatte han en ekspeditrice, og skiftede motorcyklen ud med en Lloyd varevogn. Fremskridt der gjorde det muligt, at køre landtur om dagen og selv om vognen var lille - og Østergård stor, kunne han tilsyneladende let både krølle sig ind og sno sig ud af det lille køretøj.

Da Østergård senere anskaffede en elektrisk vaskemaskine til udleje, blev Lloyd'en uundværlig, når maskinen skulle bringes og hentes. Ideen med en el-vaskemaskine til udleje, var foruden det afkast det gav til stor glæde for husmødrene, idet de fleste endnu brugte en håndtrukket vuggevaskemaskine, eller i værste fald, skrubbete tøjet på et vaskebræt. Succesen med vaskemaskinen var måske det, der animerede Østergård til at anskaffe en splinterny luksusvogn, til udleje uden fører. Behovet og lysten til at leje bilen viste sig at være til stede, her længe før folk i almindelighed havde een eller to luksusbiler stående i garagen.

Gennem mange år, handlede mor udelukkende i brugsforeningen, ud over de enkelte gange hun fik lidt kolonialvarer leveret af købmand Nystrup i Sdr Ydby, og af købmand



Mogens på butikstrappen.



Magda og købmand Østergård med børnene. Stående: Elisabeth (Lis). Siddende: Ingrid, Erik og Mogens.

Larsen i Tvolm, når de kørte landture. At Østergård senere blev mors faste købmand må nok i første række tilskrives, at Egon ret hurtigt kom på venskabelig fod med den nyankomne købmandsfamilie.

Egons lyst til det hårde legemlige arbejde var ikke direkte iøjnefaldende, hvorimod han gerne gav sig af med »sære ting« som at male tegne, skrive, spille banjo og violin. Men at der hverken var penge ellers fugls føde i det, kunne ethvert fornuftigt menneske se og sige sig selv.

Hvad de fornuftige mente, gjorde tiden til skamme, og her i byen, blev Østergård een af dem der opdagede Egons kreative evner, og gjorde brug af ham som dekoratør og skiltemaler. Det skete ikke een men flere gange, og et fotografi jeg er i besiddelse af viser et af købmandens udstillingsvinduer, dekoreret af Egon, i anledning af en landsomfattende konkurrence for Galle & Jessens »Succes« chokolade. På billedet, der er taget i 1938, står der skrevet på kanten, at vinduesdekorationen blev

belønnet med en trøstpræmie, bestående af et ægte sølvbæger. Som det tegner sig på fotoet, ser vinduet ganske udmærket ud, og man må vel også gå ud fra, at der ikke blev uddelt et hav af trøstpræmier,.

Da Age Johannes Olsen Bedsted og jeg startede forretning i 1947, var det både nærliggende og heldigt at vi valgte Østergård som købmand idet det hurtigt viste sig, at han på alle måder blev os til stor hjælp. Går det som tænkt, vil jeg afslutte mine beskrivelser med noget om den virksomhed, vi med besvær fik stablet på benene. I den forbindelse, vil købmand Østergård uvægerligt komme til at figurere, så her vil jeg kun strejfe lidt af det han var os behjælpelig med. Det gjaldt ikke mindst det regnskabsmæssige - indkøb, og salg, og da vi til at begynde med havde hans telefonnummer - Ydby nummer 17 stående på vore papirer, medførte det at vi havde ham som gratis telefonpasser. Og selv om de indtelefonerede ordrer på daværende tidspunkt, aldrig fik tele-

fønnetet til at bryde sammen, var vi mere end godt tjent med at have Østergaard i røret som forretningens repræsentant.

Med bopæl i byens vestligste hus gik min vej hver dag, morgen, middag og aften, forbi købmand Østergårds forretning. I de fire år vi boede der, aflagde jeg utallige besøg i butikken, ikke mindst for at høre til eventuelle rykkere, eller indtelefonerede ordrer. Når vi diskuterede verdens gang, og det forretningsmæssige, foregik det i butikskontoret, og i alvorlige tilfælde, bag lukkede døre. Men hvad det end drejede sig om, forløb samtalerne i en hyggelig atmosfære, med fuld damp på Cecil efter Cecil.

Fra vi kom og til Østergård lukkede forretningen, var vi sikre faste kunder, selv om vi i den første tid var mindre sikre end faste. Og hvis vi i vor ungdommelige hæsblesende ræs glemte at få sagt tak, er det mit håb at vor altid behjælpelige købmand, om ikke andet, så i det mindste fornemmede vor taknemmelighed.

Ydby Teglværk

- Det har sikkert været de ret store lerforekomster omkring Ydby, der engang i 1800 tallet, tilskyndede et par gårdejere til at starte Ydby Teglværk. Et initiativ der resulterede i at de skabte en solid virksomhed, der efterhånden blev byens største arbejdsplads.

Så tidligt som i 1909 står N. Frederiksen, Ydby Teglværk, opført i Jysk telefonbog, under Ydby nummer 5. I årene 1924 og 1926, står teglværket stadig under samme nummer men uden et efterfølgende navn. Det må så have været i de år, den altid langpiberygende teglværksejer, Poul Hestbech, boede i huset på hjørnet af Teglværksvej og Stationsvej, hvor han privat betjente sig af telefon nummer 19. I telefonbogen af 1935, har Ydby Teglværk stadig nummer 5. Men samtidig står Poul Hestbechs søn Jacob Hestbech, nu som teglværksejer under nummer 19. det nummer hans far i 1924 og 1926, stod under som ejer af Refsgård. På det tidspunkt, har Poul Hestbæk sikkert været både været gård- og teglværksejer.

Det må have været i tredverne, teglværksejer Jacob Hestbech og hans kompagnon H. C. Hansen, købte Helligsø teglværk, og ifølge en



Første generation på Ydby Teglværk Poul Hestbech.

annonce i Ydby Avis, kørte de to værker endnu 1960 under navnet Ydby- Helligsø Teglværker. - Senere blev teglværkerne igen selvstændige foretagender, med H. C. Hansen som ejer af Helligsø Teglværk, og Jacob Hestbech som ejer af Ydby Teglværk.

Efter H. C. Hansen, blev Helligsø Teglværk ført videre af sønnen Per Hansen, og ligeledes blev Ydby Teglværk ført videre af Jacob Hestbechs søn, Jens Hestbech, som her på det sidste har slækket på tøjlerne til fordel for fjerde generation, sønnen Jørgen Hestbech.

Når Helligsø Teglværk kun bliver nævnt meget lempeligt, er det af den simple årsag, at det i det store hele ligger uden for min rækkevidde. Dog ved jeg at en mand ved navn Thomas Have, arbejdede på teglværket i begyndelsen af tyverne vist endda som teglmester. Dengang og langt senere, blev en stor del af produktionen ekspederet søværts, som det var naturligt, med Limfjorden liggende lige uden for døren.

Foruden det lettilgængelige ler, i skrænterne tæt ved teglværket, skjuler undergrunden desuden større eller mindre forekomster af brunkul.



*Anden generation på Ydby Teglværk
Karna og Jacob Hestbech.*

En brændselsreserve Jens Houmøller gjorde brug af under anden verdenskrig, ved ganske enkelt at grave det op fra fjordbunden. Det skal da også nævnes, at Helligsø Teglværk, nu er gennemautomatiseret, og kører som et fuldt moderne værk, der foruden fabrikation af de kendte teglprodukter, havde/har - tagsten som specialprodukter.

Som jeg husker Ydby teglværks tilhørende landbrugsejendom, betragtede jeg den som et lille krumt husmandssted. Ejendommen der er beliggende på bakken vest for værket, er i dag beboelse for teglværksejer Jens Hestbech, - der har moderniseret bygningerne til ukendelighed.

Ved teglværkets start, lå råstoffet - leret, så at sige lige uden for porten, klar til at køre hjem, ælte, forme, og brænde til sten, drænrør, og hvad der ellers blev lavet. På det tidspunkt i teglfabrikationens historie, var tiden forlængst løbet fra det simple system hvor en flok arbejdere som levende æltemaskiner, vadede rundt i en blanding af ler og vand, en metode der blev efterfulgt af en såkaldt æltevogn med kusk og et kreatur som trækraft. Når de forældede metoder ikke blev brugt ved Ydby teglværks start, må det formodes at man har anvendt enten dampmaskine, petroleums- eller dieselmotor, som trækraft for valse- og æltemaski-

ne. Elektriciteten, blev sikkert ret hurtigt taget i brug efter Ydby el-værks start i 1912.

Med udviklingens fart, er det forlængst slut med at grave ler, på de marker der hørte ind under teglværkets landbrug. Nu bliver det hentet i store specialkøretøjer, bl.a. ude i Ydby Havreland, og på Kirkegårdens marker. Transporten er betydeligt længere, men gravearbejdet er til gengæld overtaget af maskiner, så tidsmæssigt kan det vel gå nogenlunde lige op, men om ikke andet er det en stor fordel, at slidet med at grave leret fri med skovle og rå håndkraft, er et overstået kapitel.

Mens leret endnu kunne hentes i nærheden af teglværket, foregik transporten på små skinnekørende tipvogne trukket af en godmodig hest og det lød så let når de små hjul rullede hen ad det smalsporede skinnelegeme. Derimod så det mere - anstrengt ud, når vognene ad en trærampe, blev trukket op på platformen, hvor de blev tippet og tømt. Herfra gik lerets videre vej ned gennem et larmende valse- og ælteværk, for til sidst at blive formet til det ønskede produkt, ved at presse den linde ler-masse ud gennem en skabelon. Efter den pro-



Tredje generation på Ydby Teglværk Jens Hestbech.



Jens og Jørgen Hestbech tredje og fjerde generation på Ydby Tegværk.

ces blev emnet skåret af og sat på hylder i en luftig tørrelade, hvor de skulle størkne før brændingen.

Når byens knægte besøgte teglværket, havde vi på fornemmelsen, at det ikke just huede Hestbech, han jog os ikke ud men til gengæld blev vi heller ikke budt velkommen. Det interessante ved et besøg lå bl.a. i at komme indenfor i et lunt ovnkammer, når det færdige produkt blev kørt ud, og mon ikke det øgede spændingen, at vi følte os lidt utrygge under det kuplede hvælv, hvor et par håndlamper leverede den sparsomme belysning.

Oppe på ovnen havde teglbrænderen sin ene-gang, med det privilegium, at være i besiddelse af en støvet lænestol, hvor han ind imellem tog et hvil, for at studere tidens dristigste ugeblade. Arbejdet bestod i at holde de rette temperaturer i de forskellige ovnsektioner. Det krævede at han med passende intervaller måtte rundt med kulbøren, for at holde ilden ved lige. Under et besøg på ovnen, hvor tusemørket rugede, kunne

det virke skræmmende når brænderen krogede dækslet af et fyrhul, som omgående sendte en bølge af varme op fra det gloende gab, der



Ydby Tegværk - bemærk jernbanevognen ved teglværkets læsserampe.

mindede om den evige ild der er beredt djævelen og alle hans engle.

Teglværkets tre brændere, havde skiftevis dag- aften- og natarbejde. Efter et besøg forstod vi, at en nat på teglværket krævede et vist mod, ikke mindst når de farende svende søgte natlogi og varme på ovnen.

Det faldt os ikke ind, at det for en ensom brænder, kunne være en adspredelse, med en såkaldt » bisser » som gæst.

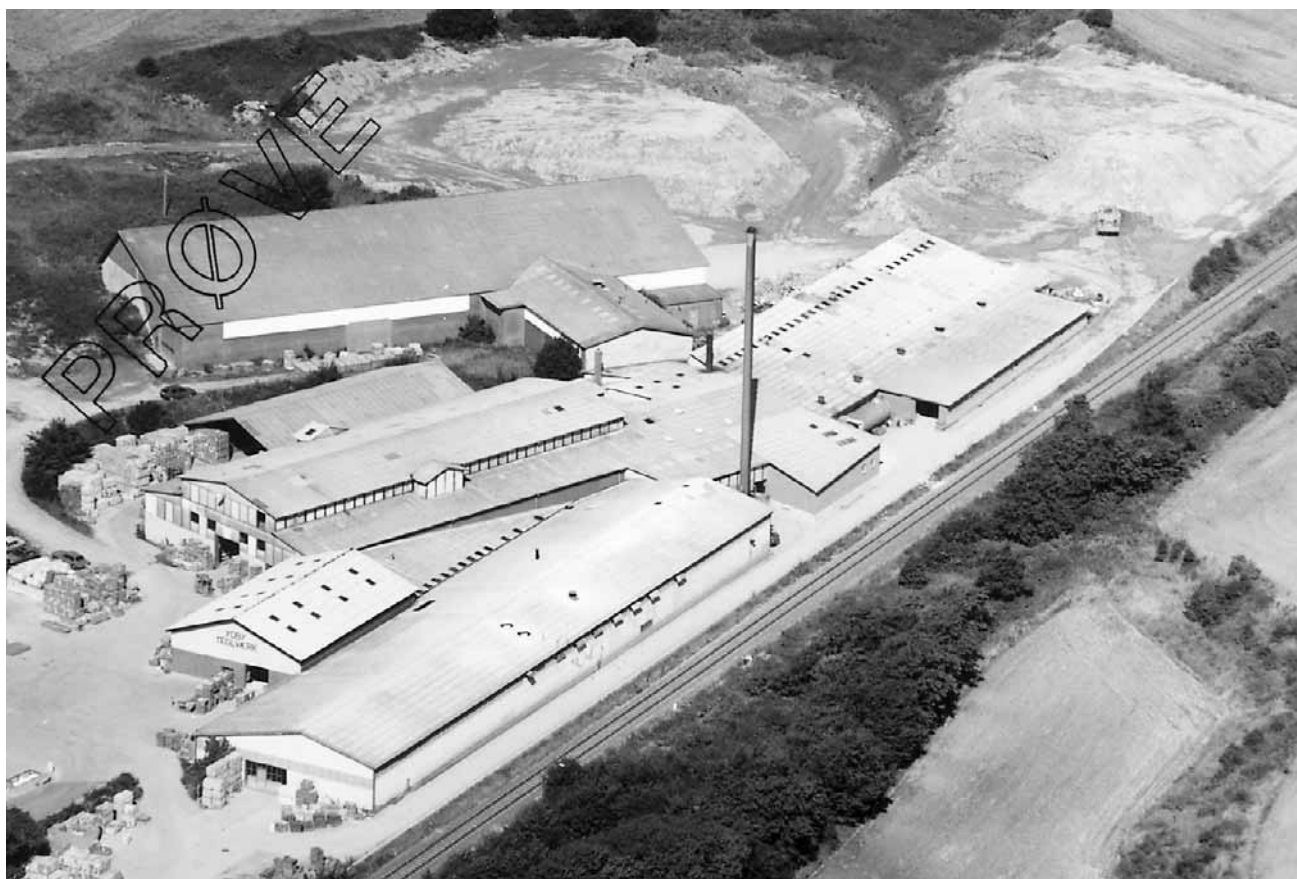
Efterhånden må det være mere end et halvt hundrede år siden, jeg sidst har set Ydby Teglværk indenfor portene. Een af grundene til det kan være, at min interesse for mekanisme er svindende, ikke sådan at forstå, at det ikke interesserer mig, hvordan det går med byens største og ældste virksomhed. Det er da heller ikke gået min hørelse forbi, at Jens Hestbech har fået teglværket fuldt automatiseret, og at der i dag fyres med olie og el, i stedet for kul

eller sagt med andre ord, - den gamle teglbrænder er blevet erstattet med en oliebrænder. I hvert fald er jobbet ikke som førhen, i dag går den moderne teglbrænder ikke rundt på ovnen i døgnvagt han kan endda befinde sig langt udenfor teglværkets område takket være et radioapparat der adviserer ham med dytten og dutten når en fejl ved systemet kræver assistance.

Da Thybanen blev indviet i 1882, gav et vigespor ved teglværkets lagerplads nye muligheder for transport over lange afstande. De lokale leverancer tog de hestekørende vognmænd sig af, og gennem mange år supplerede heste- og dampkraften hinanden mere end de konkurrerede. I tredverne blev hestevognmændene så småt truet på deres eksistens, da de små lastbiler begyndte at vinde indpas. Også teglværket fik deres egen vogn med Martin Søndergård som chauffør.



Arbejdere på Ydby Teglværk. Første række fra venstre: Kaj Krogsgård, Poul Christensen, Jens Galsgård, Aksel Larsen og Peder Skammelsen. Anden række fra venstre: Thorvald Jensen, Jens Hestbech, Marius Thomsen, Christian Jensen, Peder Steffensen og Edvard Skriver Christensen. Tredje række fra venstre: Anders Madsen, Verner Christensen, Knud Hansen, Henry Hansen, Aage Nielsen og Martin Jensen. Billedet er fra ca. 1952.



Ydby Teglværk.

Bilerne havde herefter fremgang indtil anden verdenskrig, hvor mangel på dæk og benzin, satte en stopper for al ikke livsnødvendig kørsel. Med det afbræk fik de hestekørende vognmænd en renaissance, der ebbede ud igen i de glade tredser, hvor luksus- og lastbiler for alvor revolutionerede trafikken. Fordelen ved at laste på oplagspladsen og køre produktet direkte til bestemmelsesstedet, var så indlysende, at hele teglværkets produktion efterhånden blev fragtet med lastvogne. Med den trafik endte en fragtepoke, og det skinnelegeme der lå ved teglværkets lagerplads er forlængst fjernet.

Nye tider med større produktion kræver mere lagerplads, så i dag står der stabel på stabel af plastemballerede teglsten, hvor D. S. B. tidligere havde vigespor. Et lille hus, der efterhånden stod faldefærdigt hen, er også fjernet til fordel for lageret, - huset lå ellers så hyggeligt i læ af bakkeskråningen, omgivet af høje levende hegn.

Skydebanen

Een af de gamle tilgroede lergrave vest for teglværket, blev i en del år brugt som skydebane af skytteforeningens medlemmer. Det var der sådan set ingen sensation i, udover at elektriker Pedersens datter Anna, mødte op hver søndag formiddag, som udøver af skydningens ædle kunst, en sportsgren, der endnu ikke var sæmneligt for kvinder. - Men selv om der er forsvundet en skydebane et gammelt hus, og et stykke rustent skinnelegeme, kører Ydby Teglværk videre i bedste velgående.

Den toetagers bygning beliggende Stationsvej 3, er tidligere omtalt i forbindelse med træsko- og købmand Ib Christensen.

De fine emblemer

Den toetagers bygning beliggende Stationsvej 3, er tidligere omtalt i forbindelse med træskohandler og købmand Ib Christensen.

Efter ham har huset haft forskellige beboere, bl.a. var det i tyverne hjemsted for Reinholdt

Stauersbøls cykelforretning. Og da den finger-nemme unge mand havde det nødvendige værktøj, blev det ham der fabrikerede de elleve emblemer drengene fra Ydby stationsby satte på højkant i en nålekamp mod drengene fra Tvolm.

Alle tidligere opgør, de to hold imellem havde hver gang givet Tvolmdrengene et svidende nederlag, så af god grund anså Ydby-drengene det ikke som et tab at investere i emblemerne.

I kampe mod udenbys hold spillede Tvolm- og Ydby-drengene, i det forenede Ydby Dreng Boldklub, så det var svært især for Tvolm holdet, at stille elleve habile spillere på benene, selv om de mønstrede Frode Schuster og Viktor Emanuel Andersen, to af den samlede boldklubs stjernespillere. På daværende tidspunkt måtte vi tage til takke med en fodboldbane, beliggende lige øst for jernbaneterrænet, velvilligt stillet til rådighed, af sognerådsformand Christian Larsen, Spanggård. En nogenlunde jævn bane, af passende størrelse til træning, og afvikling af den forestående nålekamp.

Til den betydningsfulde dyst, blev dommeren ikke valgt efter kvalifikationer, hans indsigt i spillets regler havde ikke større betydning, bare han så nogenlunde kunne sætte sig i respekt. Tillidsjobbet som dommer, var ikke altid misundelsesværdigt for uden afstribninger og målnet opstod der let stridigheder, hvis der blev dømt mål og målmanden insisterede på at bolden fes lige udenom målstolpen.

Nålekampens resultat er fuldstændig gået i glemme, men vi spillede aldrig 0 - 0 eller 2 - 1 kampe, det vindende hold opnåede ikke sjældent en tocifret sejr og kunne dommeren holde kontrol med de mange scoringer, så han stort på det der iøvrigt foregik ude på banen. Hvad der gik galt må stå hen i det uvisse, men resultatet af nålekampen blev at stationsholdet for første gang, måtte se sig besejret af drengene fra Tvolm.

Ved den efterfølgende ceremoni, blev de vindende Tvolm-drengene stillet op på række, udenfor indgangen til jernbanestationens perron, hvor de højtideligt skulle dekoreres med de nyslåede emblemer. Imidlertid skete der det bedrøvelige, at leverandøren, efter kampens

afslutning, endnu manglede at få loddet nåle på alle emblemer. Det gav en del forsinkelse, men efterhånden som arbejdet skred frem, fik de elleve helte hæftet sejrsteget på brystet. Og det burde være unødvendigt at nævne, at det blev sidste gang stationsbyens drenge satte håndfremstillede emblemer på spil.

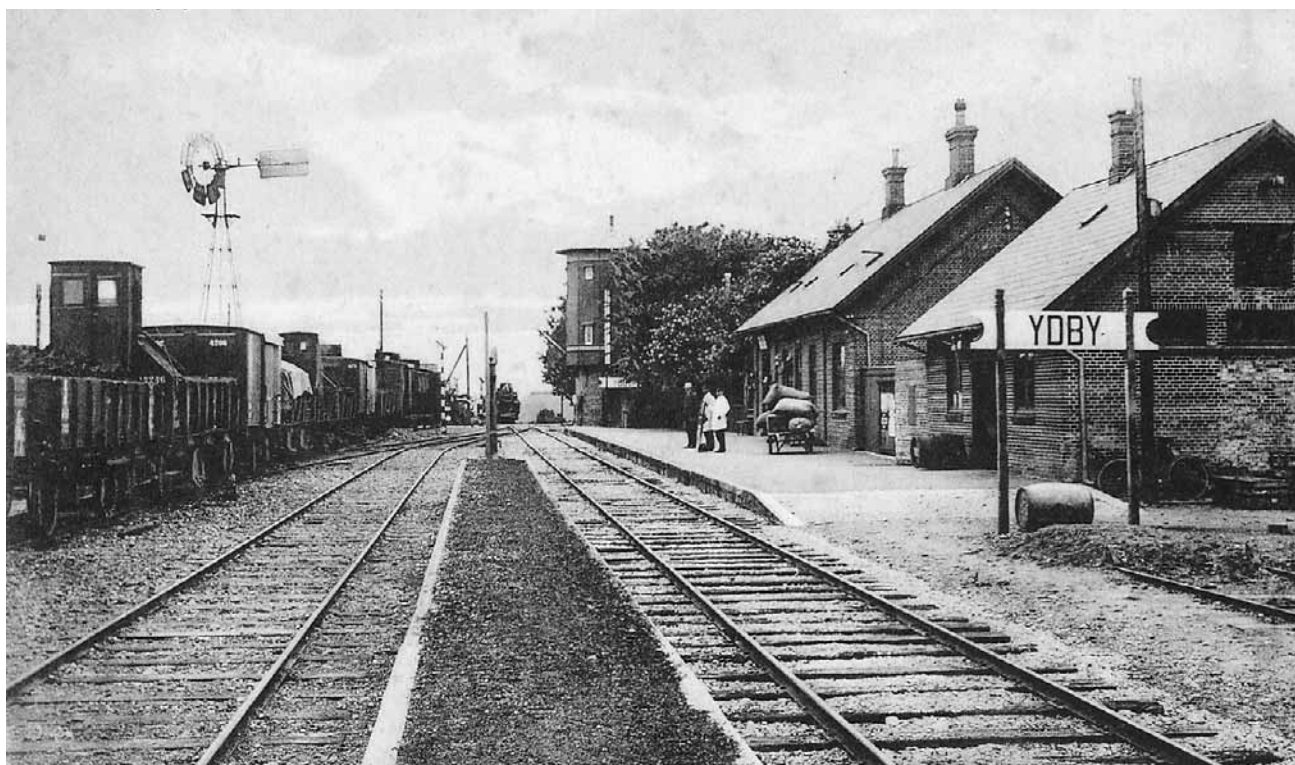
Ydby station

- Det er ikke tilfældigt, men en bestemmelse jeg har taget for længe siden at mine erindringer om Ydby, skal slutte ved og omkring jernbanestationen, byens midtpunkt og samlingssted indtil den i 1968 blev degraderet til et trist og gudsforladt trinbræt.

Med Ydby telefoncentral som udgangspunkt, begyndte jeg i midten af tyverne, at undersøge verden indenfor rimelig rækkevidde. Som årene gik, kom mere og mere på nærmere hold, mit område blev større og større, og omkring fem års alderen kendte jeg næsten alt oppe fra Dorthea og Severin Hansens lystejeendom, og så langt væk som ned til åen. Den der enten kommer stille klukkende, eller brusende i stridende strømme ude fra Spanggård eng med retning mod byen, hvor den i et brat sving går ind under vejen, for at forsvinde bag jernbanedæmningen, ikke langt fra eet af de huse statsbanerne byggede til deres fastansatte personel.

Længe før jeg var fortrolig med byens liv vest for åen, havde jeg i passende afstand set de store kulsorte damplokomotiver komme prustende over vejen, med en lang hale af vogne efter sig. At jernbanestationen var et spændende sted, kunne både ses og høres, ikke mindst når der lød fløjt efter fløjt, og vognene blev skubbet og puffet frem og tilbage i en uendelighed. Ved de manøvrer blev der ikke sjældent spærret for vejtrafikken i lang tid, og togenes første ret blev manifesteret ved at personalet, bar sorte kasketter - uniformer med gulddistinktioner og messingknapper noget der mindede børn og menigmand om øvrighed og magt.

I Vogterhuset boede baneformand Graversen hans kone og tre døtre, hans job bestod bl.a. i at efterse og sørge for at skærverne understøttede svellerne, så banelegemet altid var i forsvar-



Ydby Station med perron et og to.

lig stand. Et arbejde der til tider krævede flere løst ansatte folk.

Til opbevaring af banearbejdernes forskellige redskaber og køretøjer, lå der tæt ved vejen øst for baneterrænet, en lille rødmalet meget solid træbygning, der også levede plads til et kakkelovnsopvarmet spiserum.

På tunge troljer transporterede arbejderne sig selv og deres grej til og fra arbejdsstedet, hvorimod Graversen kørte på en letløbende trehjulet skinncykel, når han på sit distrikt syd og nord for stationen, inspicerede banelegemet og det igangværende arbejde.

Baneformanden stod sikkert ikke højest på etatens rang- og lønningsliste, trods hans, til tider sure udendørs job. Alligevel havde vi en vis respekt for manden med det mørke overskæg og den sorte uniformering.

Efter 86 år lukkede D. S. B. Ydby jernbanestation, og satte bygningerne til salg. Det store stationskompleks med ventesal, kontor, privatbeboelse og pakhus, blev købt af kommis og handelsmand Karl Egon Jensen med det formål, at indrette lokaliteterne til møbelforret-

ning. Et foretagende der gik under navnet »Jensen Møbler.«

Ved jernbanestationens ophør, mistede Ydby samtidigt posthuset som dog blev erstattet af et postindleveringssted, oprettet i vogterhuset med Trine Vinderslev som bestyrer. Et job der senere er overtaget af damefrisør Nelly Jensen.

Det var nærliggende at Trine og Ejner, Vinderslev købte vogterhuset, her havde de boet gennem de mange år han havde sit arbejde på stationskontoret. Huset var som alle vogterhuse meget lille, men det har en tilbygning, senere rådet bod på. Det at miste et arbejde, der blev betragtet som livsvarigt, må være ubehageligt. I Vinderslevs tilfælde var han så heldig at blive ansat som bestyrer af specialarbejdernes kontor i Hurup.

At han så af profession var smed talte nok mindre i det job, end at han havde et godt kendskab til skriftligt arbejde, ikke mindst fra årene på stationskontoret, men også fra tiden som socialdemokratisk medlem af Boddum - Ydby kommunal- og menighedsråd.

I min ungdom, betragtede vi et besøg på stationen, som en adspredelse, her mødtes unge

og gamle, for at få et pust og indsnuse duften ude fra den store verden. Posttoget, med ankomst ved halv otte tiden kunne især samle folk, da det foruden pakkepost og breve, også havde dagens aviser med, hovedsageligt bestående af Thisted Amts Tidende, Thisted Amts Avis, og et mindre antal af Socialdemokraten og Kristeligt Dagblad. Aviser i stationsbyen og Tvolm-området blev delt ud af ungdommelige bude, der pligtskyldigt troppede op ved toget, for at hente det bundt de hver især skulle rundt med. Aviser til Gundtoft - Gettrup - Vestervig og Agger, blev afhentet af postbilen, og da den også bragte og hentede post og passagerer var der altid ekstra liv ved det såkaldte avistog.

På et fotografi ned over Ydby, ser det ud som om der ikke var bomme ved baneoverskæringen, da toget i 1882 passerede første gang. Senere blev overskæringen sikret med robuste rød og hvidmalede runde træbomme, monteret under nedene med et bevægeligt gitter af lænker og jern, betjent med et hånddrevet hejseværk stående tæt ved vejen. Funktionen så tung ud, men gik ganske let idet en kontravægt gav bommene en så fin balance at de tilmed vippe- de lidt op og ned, før de lagde tilrette i solide uformede jerngaffler. Havde vi ærinde på stationen, eller længere oppe i byen, gik der ingen vej udenom jernbaneoverskæringen. Når bomme- ne var nede, og der blev rangeret, kunne vente- tiden benyttes til en gyngetur i det bevægelige lænkegitter, hvis ikke vi skubbede det til side, og tog chancen ved at liste over. En forseelse der kunne give en advarsel, hvis det blev set af banepersonalet. Stod der samtidig en togstamme og spærrede for vejen, kunne de allermø- digste finde på at luske over mellem to vogne, eller tage turen op ad trapperne og hen over een af de gamle passagervognes forperron.

Det lyder nok mere farligt end det var, for de to smutveje blev kun benyttet når lokomotivet var koblet fra togstammen, for at rangere een eller flere godsvogne ud fra eller ind på et side- spor langt ude nord på. Som bekendt kører lokomotiver på vand (kogt vand) og for at sikre forsyningerne, blev der bygget vandtårne ved forskellige stationer, bl.a. i Ydby. De første cir-

ka fire meter, af det runde tårn var bygget i røde mursten som et solidt fundament for en høj grønmalet træoverbygning Et stateligt tårn der stod placeret hvor der i dag er opført et læ- skur for de rejsende.

På den modsatte side af baneterrænet, for- søgte en vindrose at forsyne tårnet med vand, men når det på grund af vindstille ikke lykke- des, trådte en motor hjælpende til. Vindrose og vandtårnets primære betydning lå selvfølgelig i at levere vand til lokomotiverne, men samtidigt blev de uundgåeligt et vartegn for byen.

Foruden hovedtårnet lå der yderligere to vandcisterner længere ude på baneterrænet. Og jeg vil tro, at de hovedsageligt blev brugt af krydsende sydfra kommende tog, for tankede de op ved vandtårnet, stoppede vognstammen vejtrafikken. Et lokomotiv- der fik vand skulle holde så nøjagtig, at den meterlange tragt der blev stukket op til fyrbøderen, kunne nå ned i lokomotivets vandbeholder, når tårnets tud var hejst ned og tragten sat på. Herefter blev der trukket i lænken der åbnede for tårnets sluse, og det gav vand af betydning, indtil fyrbøderen med en armbevægelse signalerede om at slippe lænken der styrede det sindrige træk og slip system.

Når et lokomotiv tankede op lå den meget smalle passage mellem tårnet og toget fulds- tændig indhyllet i røg og damp. Her gik vi for- bi med respekt, for som det hvæsende sorte monstrum stønnede og lugtede af overophedet olie og brændt kul, kunne hele skidtet vel plud- selig eksplodere og ryge i luften. Et ophold ved tårnet, var også meget ubehageligt, når en næsten endeløs række af togvogne kom farende forbi.

Med årene fortog skrækken sig for mangt og meget, efterhånden blev det tilmed en forly- stelse, når banepersonalet var ude af sigte, at give et behersket hiv i vandtårnets træk og slip lænke, bare for at konstatere, om der nu også var så rigeligt med vand som tårnets vand- standsmåler viste. Forsøget blev som regel kun gjort når der befandt sig een eller to knægte under slusen, for en rigtig våd fuldtræffer for- højede altid komikken, især for ham der afprøvede systemet.

Om sommeren når solvarmen gjorde perrorens kulsorte asfaltbelægning blød og gummiagtig, afgav den en gennemtrængende lugt der givetvis medvirkede til at eventuelle dunste fra pissoir og aftrædelsesrum, aldrig virkede generende udenfor. Dashuset lå også lidt for sig selv ikke langt fra vandtårnet, men i sømmelig afstand fra stationens hovedbygning. Det lille ydmyge hus så ganske hyggeligt ud, med røde mure, sort skifertag, tagrender, og grønmalet træværk. Stilen på de to bygninger var iøvrigt sammenfaldende, bortset fra at dørene til dasset havde bikubetremmer for oven, en foranstaltning der skulle sikre en tilstrækkelig luftfornyelse. Til samme formål havde huset et par små vinduer, placeret i en så passende anstændig højde, at de uden gene kunne stå på klem.

Husets besøgende kunne umuligt gå forkert, idet der over de respektive døre hang solide træskilte, hvor der sort på hvidt stod: DAMER - HERRER så hvem der respekterede de store skilte og den lille forskel kom ikke uforvarende på gale veje.

Ret beset så det ikke fornuftigt ud, at en solid bygning, som dashuset ikke blev renoveret og taget i brug til læskur. Om ikke andet ville huset have været velegnet som cykelstald, for de unge mennesker der bruger togene til hverdag. Det var heller ingen klog disposition, at udstationere to mand i ugevis, for at hovedreparere vindrosen, og så fjerne den et års tid efter. Men teknikkens fart overhaler alt, i dag køres der på olie i stedet for vand, så også vandtårnet blev væltet, - for det er jo så let nu til dags, hvor det kan gøres med få håndbevægelser og en bulldozer. På Thy-banen kørte man endnu i tyverne med personvogne uden gennemgående side - eller midtergang. Vognene havde separate kupeer, med to tværstående træbænke, hvor de rejsende sad ansigt til ansigt og overflødige luksusinstallationer såsom vand og toiletter havde man ikke.

- Når vi en sjælden gang benyttede toget, til en af de nærmeste stationer rejste vi, som de fleste, på anden klasse, hvorimod de lavere kaster benyttede tredje klasse, bestående af gamle udrangerede vogne uden nogen form for komfort.

Før der kom toiletter i togene, måtte de rejsende benytte stationernes nødtørftshuse. Et forhold der blev taget hensyn til af togenes konduktører, der alle kendte deres ansvar, idet de udenfor det ydmyge sted, før der blev fløjtet afgang højlydt råbte, om få minutter afgår toget. Ved et besøg på nødtørftshuset måtte de rejsende glemme alt om klasseforskelle, og mon ikke det er én af stationsdassets besøgende der er blevet inspireret til følgende mindre pæne rim, der let omredigeret lyder:

Her må første og tredje klasse bruge én og samme kasse.

Mens de gamle vogne uden gennemgående passage, endnu var i drift på Thybanen, havde konduktørerne ikke et misundelsesværdigt job. Under kørslen havde de kun et gelænder at støtte sig til, når de i al slags vejr balancerede fra kupe til kupe, for at kontrollere billetterne. De rejsende adviserede de ved at banke på ruden med billettangen, hvorefter de åbnede døren trådte indenfor - lukkede efter sig - og sagde med myndig stemme. Må jeg se billetterne.

Kontrolbesøget tog de rejsevante med en beundringsværdig ro, hvorimod de mindre rejsekyndige forfjamsket begyndte at gennemrode lommer og tasker, for at finde deres rejsehjemmel. Imens eftersøgningen stod på var jeg let til købs, indtil mor kunne vise billetterne, for hvem vidste hvad den sortklædte myndigheds-person kunne finde på, hvis vi ikke kunne legitimere os. Trods angsten havde billetteringen den store fordel, at den tykke kvalmende tobaksrøg, sammen med andre særegne dufte, forsvandt som dug for solen, det øjeblik døren var åben.

- Som det er kendetegnende for D. S. B. fortalte et par store solide træskilte, at toget nu anløb »YDBY« - og for at ingen skulle være i tvivl hang der et lignende skilt over stationsbygningens hovedindgang. Når det standsede steg konduktøren ud og råbte af fuld hals - Ydby -Ydby, for alle rejsende.

For alle rejsende, svagtseende og døve, skulle vide hvor i verden de befandt sig. På nationale- og kirkelige højtidsdage var stationens splitflag, med statsbanernes logo i guld, hejst, og viste

om ikke andet, at toget endnu befandt sig på dansk grund.

Ud over flaget var det så som så med D.S.B.s luksus. På perronen havde man, til de rejsendes velvære, et par tremmebænke med støbejerns-stel - en type vinden lod stå hvor de stod, den ene op ad stationsbygningen og den anden op mod stakittet, der afgrænsede perronen mod vest.

Med kun et spor op gennem Thy, måtte syd - og nordfra kommende tog krydse hinanden på forskellige stationer. I Ydby var der taget højde for det med en gruset meget smal perron to der hovedsageligt blev benyttet af passagerer der rejste med den personvogn, der som regel var koblet på godstogene. Rejsende der benyttede de såkaldte (bumletog) eller (æ slæber) kom ikke hurtig til vejs ende, men fik mange små frem - og tilbageure, mens der blev rangeret vogne til og fra sidesporene.

Mere end halvfjerds år, fragtede de danske statsbaner så godt som alt gods til og fra havne- og stationsbyer. Om sommeren drejede det sig bl.a. om tonsvis af tørv og briketter, købt hjem af grovvarerforretninger og købmænd, der leverede en stor del direkte fra banevogn til forbruger. Når uemballerede varer som tørv og briketter skulle køres ud, blev fragtvognene vejret før og efter de blev læsset for at kende varens nettovægt. Her kom stationsforstanderen ind i billedet, som ansvarlig for betjeningen af den kongelige danske vægt, ét ansvar som i travle perioder, krævede mange ture tværs over jernbaneterrænet til skydelodsvægten, der havde til huse i en lille rødmalet træbygning.

- Ved siden af ventesalens høje tofløjede dør, hang postkassen, og et iøjnefaldende skilt, med den formanende tekst - SPYTNING PÅ PERRONEN FORBUDT.

Ligeledes kom de hygiejniske forhold til udtryk inde i ventesalen, hvor en sort støbejernsspyttebakke, med hvidemaljeret skål, stod til de besøgendes rådighed. Hvem der følte trang kunne så skylle efter med vand fra en karaffel, hvor drikkeglasset udover sit egentlige formål, også blev anvendt som låg et velment tilbud, der vist aldrig blev misbrugt. Foruden nævnte småting, bestod ventesalens

inventar af et skab til postpakker, sække med breve - og et bord med to stole i postetatens gule farver. Langs med ydervæggene stod der to gråmalede solide bænke, og med tydelige tik tak viste et stort vægur tidens og livets vemodige gang. Køreplaner og farvestrålende plakater lyste op på væggene, og som et samlende midtpunkt stod den sorte kulfyrede kakkelovn, tæt ved billetlugen, og spredte varme og hygge i lokalet. Det blev derfor skik, at de mange, der hverken havde aviser eller radio, satte hinanden stævne i ventesalens specielle atmosfære, hvor de i en god offentlig varme, kunne få en passiar om verdens gang, sorger - glæder og byens forandringer.

- D. S. B's stationsforstandere eller stationsmestre havde samtidig status som fungerende postmestre. At een og anden til tider vogtede gerningen nidkært, kan følgende lille hændelse give et fingerpeg om.

Det skete i et herrens vejr, med kulde og hylende snestorm, at toget med morgenposten kom meget forsinket ind, som følge af det kom postbudene for sent af sted. - Da de efter dagens strabadser, langt om længe nåede hjem fortalte et af postbudene stolt, at alt var bragt ud, på nær en tryksag til en ejendom ude i det yderste Sindrup. Postmesteren der hele dagen havde gået inde i en god varme, må have ment, at det kunne skade etatens renommé, idet han lod postbudet vide, at den post der ankom i dag også skulle ud i dag - hvortil. postbudet bemærkede - Nå ska æn det - ja så ska do fan-neme seel ukker mæ æn. Resultatet af den dialog blev, at den ligegyldige tryksag først nåede frem efter en dags forsinkelse.

Med forkærlighed rekrutterede statsbanerne deres stationsforstandere fra militæret og da det drejede sig om befalingsmænd er det for enhver der har været soldat, meget forståeligt at de statsansatte herrer med få undtagelser, mente at kunderne var til for dem, og ikke omvendt. Et forhold der efterhånden forandrede sig, men på statslig vis, nødtvunget, langsomt, og sent, - for der var ingen grund til, at D. S. B s tjenestemænd skulle stå på pinde, for en kundekreds af bønder, hvis eneste fragt- og rejsemulighed var cykler og hestetrukne køretøjer. Befordrings-

midler uden konkurrence for de danske statsbaner.

At en uniformeret stationsmester, ikke var hvem som helst, kunne bl.a. vise sig når et sagtmodigt menneske stillede sig op ved billetekspeditionen, i håb om at blive set og ekspederet. Skete det ikke indenfor rimelighedens grænse, turde kun de mest selvsikre banke på, for at gøre opmærksom på deres eksistens. Når den uniformerede viste sig, tog en billetekspedition ikke lang, tid, idet den rejsende straks bad om billet, til det sted han agtede sig hen. Fra en reol, der rummede rejsemål til hele verden tog ekspedienten, uden betænkning, een af de små gule papbilletter, stak den ind i en håndbetjent stempelmaskine der med et bump forsynede den med dato og årstal, hvorefter et drejeligt apparatur sørgede for at betalingen kom ind på kontoret og billetten ud til den rejsende. En sådan ekspedition foregik uden brug af mange ord, ingen sagde tak og god rejse - her foretog man sig intet unødvendigt.

- På et eller andet tidspunkt måtte de fleste en tur ind på stationskontoret, enten for at sende penge, post- eller banepakker-. Ved de besøg, bankede kunderne spagfærdigt på døren tog måske kasketten i hånden vel mere af æresfrygt end på grund af god opdragelse. Var det koldt ude, blev man straks mødt af en fyldig varme, men til gengæld var atmosfæren, for det meste kold og kølig.

Udenfor togtiderne kunne stationsmesteren og portøren, som regel træffes inde på kontoret, siddende på hver sin side af to sammenstillede skriveborde. Mester der havde front mod døren ud til ventesalen, sad gerne fordybet i sine papirer, og værdigede knapt nok kunderne et blik. Småtteriier som forsendelser og lignende, tog portøren sig af. Mester kunne dog afbrydes af telegrafapparatet, som han indimellem prikkede lidt på, og når han ikke prikkede, prikkede apparatet sin egen taktløse prikken. Tilsyneladende tog ingen notits af det, selv når den smalle papirstrimmel snoede sig i cirkler hen over skrivebordet og videre ned på gulvet.

Stationsmester Hansen, der besad embedet i tyverne og tredverne, lignede på ingen måde en

militærtrænet person. Lille og sagtmodig tog han sig ud, men fik måske styrke ”i de tre sædvanlige dele” han ugentligt fik sendt med toget fra købmand Højris, Hurup. De små klukken-de forsendelser kvikkede nok lidt op, for som datidens stationsforstandere bar Hansen sin værdighed, uden at tilhøre klanen af de hovmodige.

Den fungerende stationsmesters tjenestebolig lå i forlængelse af ventesalens bagindgang og kontoret, og var efter datidens forhold hverken stor eller lille. Togenes støjende rumlen, og trafikken af mennesker lige udenfor blev sikkert en vanesag. Ud mod perronen slørede vinduernes stores, for eventuelle nysgerrige blikke, så af den vej fik ingen tilfredsstillet deres nysgerrighed om hjemmets indretning. Ligeledes sørgede et grønmalet højt plankeværk for, at ingen gloede ind i den tilhørende baggård - beliggende mellem lejligheden og pakhuset.

Selv om byens skiftende stationsforstandere en bloc, gerne titulerede sig som stationsmestre, gav det ikke en krone mere i lønningsposen, men stationsmester lyder vel af lidt mere en stationsforstander. Men enten de kaldte sig det ene eller andet, lå deres gage sikkert i den pæne ende af etatens lønskala, og da arbejdet ikke var fysisk krævende blev en stationsmester slået i hartkorn med lærere, præster, læger og lignende dem man hilste på i ærbødighed ved at lette på hatten.

Over en bred kam delte man mennesker op i tre kategorier, de fattige, de fine, og de fattigfine dem der helst mængede sig med de bedrestillede og for enhver pris forsøgte at holde sig oven vande, forgældet til Gud og hver mand. At det kunne være ret problematisk at få et menneske placeret i rette bås blev jeg vidne til et sted, hvor konen modsat manden mente at P. P. P. var en særdeles velhavende person, et argument hun byggede på, at han lige havde købt ny bil. Men det rokkede ikke ved mandens opfattelse, idet han til den kendsgerning bemærkede. Ja så ka æ ski eet sik bejjer inn at han er bløvven ino mee fatte.

Med svære jerntræmmen for vinduerne, kunne Ydby stations pakhuis, godt minde lidt om et fængsel, selv om træmmen ikke havde til for-

mål, at forhindre folk i at bryde ud, men i at bryde ind. Og når pakhuset, blev låst for natten var den bundsolide sikkerhedsforanstaltning garant for at ingen uvedkommende aflagde et besøg. Værre stillede det sig, når de brede fløjdøre ud mod vej og perron stod på vidt gab under ind - og udlevering af gods.

Uundgåeligt er der forsvundet en del af de mange forsendelser som i årenes løb, har været opbevaret i pakhuset. I et tilfælde har jeg kendskab, til noget der forsvandt sporløst, enten på stationen eller under transporten. Det ligger tilbage i tredverne, da landbrugskrisens kradsen bevirkede at slagteriet i Hurup, kunne tilbyde hele, halve, og kvarte grise, til absolut favorable priser. Det gode tilbud fristede bl.a. min bror, Anker Johansen, der pr. telefon bestilte en kvart gris, til levering på Ydby jernbanestation. Fidusen ved købet forduftede imidlertid da det ved modtagelsen viste sig, at en ukendt person havde set sit snit, til at fjerne en god luns, af den prisbillige gris.

- Lidt nord for pakhuset, med vej på den ene side - og bane på den anden, lå brugsforeningens private pakhus. En stor træbygning opført på murede søjler, i en højde så gulvet lå i niveau med jernbanevognenes bund. Længere ude på baneterrænet, udfor teglværkets lagerplads, stod der et par tagdækkede træindhegninger, der blev anvendt som en slags ventesal for grise og kreaturer, der skulle ud på den sidste rejse. - Her blev dyrene trukket eller gennet op i specielle kreaturvogne, der bød på den luksus, at der øverst sad en række lemme, som tilførte vognene en så tilpas luftmængde at dyrene endnu var i live når de nåede frem.

I kreaturernes og svinenes ventesal solgte man ikke billetter, men for at holde rede på ejerforholdet, blev der klippet et nummer i kreaturernes hårlag, hvorimod grisene fik klemt et nummereret mærke igennem det ene øre. Det ondsksfulde blikmærke blev sat på med en tang, der bukkede spidsen om bag på øret, i lighed med en hæfteklamme.

Dagen før dyrenes afrejse, blev det bestilte antal vogne rangeret på plads, men hvordan de blev læsset var D. S. B. uvedkommende, idet taksten pr. vogn lå fast, afhængig af turens

længde. - For at holde forsendelsesomkostningerne i bund, blev vognene fyldt godt op og dømt efter de larmende hyl var det ikke min fornemmelse at svinene var ovenud begejstrede for komforten. - Ude mod nord,, hvor statsbanernes domæne hørte op, lå stationsmesterens have og skjulte sig, bag meterhøje velklippede hække. Det fredelige sted nød familien i ny og næ selv om stationsmester Hansen ikke utidigt vovede sig langt hjemmefra. Ved togenes afgang så vi ham komme trissende ud på perronen i en falmet uniformsjakke, med det sammenrullede signalflag strittende under armen. Han kom hverken for tidligt eller, for sent, men præcist, som en robot styret af de gældende køreplaner. Få skridt udenfor ventesalen stoppede han op, for at se om signalerne mod syd og nord stod som de skulle, og var alt i orden, hævdede han forsigtigt flaget, som tegn til konduktøren om at fløjte afgang. Efter denne procedure, der blev gentaget dag efter dag, listede han stille ind, hængte sit halstørklæde og kasket på knagerækken - der sad på døren mellem kontoret og privaten.

Nytåret

Når julen var forbi og købmændene fik ryddet vinduerne for nisser, glimmer og glitterværk kom fyrværkeriet i fokus. Sortimentet var langt fra af samme omfang som i dag, men i mange tilfælde havde det en drønende slagkraftig effekt. Især fik vi knald for pengene ved køb af de firkantede og runde sejlgarnsbeviklede kanonslag, store sværmere, tudser, og kinesere. Det mindre farlige skyts, bestod af hundepistolpropper, knaldhætter, knaldperler, og de små røde kinesere der med sammenflettede lunter havde en længde af cirka ti centimeter. Et så stort bundt kunne børn ikke tillade sig at futte af på een gang, men pillet fra hinanden blev det til mange små knald for rimelige penge. Drillende gik de små røde under betegnelsen »damefise« og knaldet taget i betragtning, var det i grunden meget træffende.

- Hjemme på Ydby central, forløb nytårsaften nogenlunde på samme måde som juleaften lige bortset fra gaverne. Vi spiste flæskesteg og risalamande, og som skik var, sluttede dansen

omkring juletræet med salmen: Vær velkommen Herrens år. Hermed hørte ligheden stort set op, for de glæder der hørte julen til, blev nu erstattet med hundepistolpropper, knaldperler, en blikdåse med røde kinesere, en æske tændstikker, og en korkprop.

I første omgang gik de udendørs forlystelser ud på at flytte lidt rundt med naboernes have-låger og andet løsøre. Når det var gjort satte byens halvstore børn og unge, hinanden stævne nede på stationen hvor især det sydfra kommende aftentog blev modtaget med øredøven-de brag, fra et batteri af det svære skyts. Kanonslagene teede sig nogenlunde som forudset, hvorimod store sværmere opførte sig ganske uberegneligt, mens de fes hen over per-ronen med en ildhale efter sig, - futede de ind mellem benene på folk tog det sig ud som om de forfulgte de mest skrækslagne. Også nytårs-aften skulle toget sendes af sted, og under et inferno af skud og hujende spektakel, kom sta-tionsmester Hansen stille og rolig ud på perro-nen, for at signalere med det grønne flag, som tegn til togets afgang. Tilsyneladende. udførte han sin pligt uanfægtet af de drønende kanon-slag, og den sværm af sværmere, der ønskede ham et godt nytår.

Da toget forsvandt i svinget mod nord, var det efter ordre af mor, på tide at vende næserne hjem ad. Mens vi stille luskede af sted, blev lommerne gennemrodet igen og igen, i håb om at finde en af de små »damefise. Men vi fandt ingen, for det fyrværkeri vi i ugens løb havde haft fremme af skuffen, og glædet os til at fut-te af var futtet. Tilbage havde vi kun korkprop-perne, men de hvinede også irriterende, når de vædet med spyt, under et passende tryk, blev gnedet frem og tilbage mod en rude.

Vi kom selvfølgelig ikke for tidligt hjem, men fik alligevel tid til at fortælle mor om aftenens højdepunkter, - mens vi smagte på de sid-ste rester af julegodterne. Uden videre vrøvl gik vi så i seng, og mon ikke søvnen overmandede os før Fadervor var mumlet til ende. Og trætte som vi var, efter aftenens tumulter, vågnede vi sent op til den nye dag i det nye år.

Tilsyneladende havde årsskiftet intet foran-dret. Verden gik sin gang, centralen kimedede på livet løs, og trods nytårshurlumhejet, på statio-nen, kørte togene som om intet var hændt. Men noget var der alligevel sket, for på mors nye kalender fra Brødremenigheden i Christi-ansfeld, stod der et nyt årstal i nye og mere kla-re farver.